

Příběhy
Malého Tibetu

Aneta a Luboš Pavlovi / Příběhy Malého Tibetu. O minulosti, současnosti
a budoucnosti podle obyvatel vesnice Mulbek, 2. vydání
Copyright © Aneta a Luboš Pavlovi 2015, 2019, www.lubospavel.cz
Illustrations Copyright © Tsering Samfel 2015, 2019

První vydání vyšlo v r. 2015

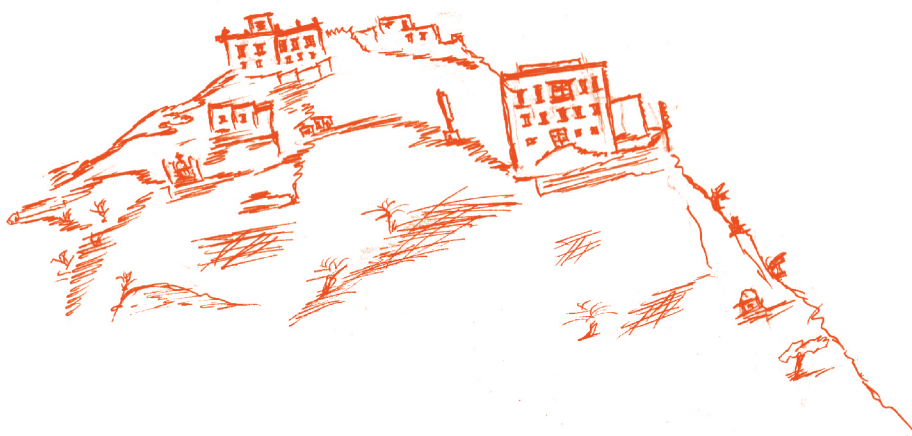
ISBN 978-80-7345-606-1 (Maxdorf s.r.o.)
ISBN 978-80-906027-9-3 (NADACE T-SOFT ETERNITY)

Příběhy Malého Tibetu

O minulosti, současnosti a budoucnosti
podle obyvatel vesnice Mulbek

2. vydání

Aneta a Luboš Pavlovi

Knihu Příběhy Malého Tibetu vydala Nadace T-SOFT ETERNITY a nakladatelství MAXDORF ve spolupráci s organizací Brontosauři v Himálajích, školou Spring Dales Public School (Malý Tibet, severní Indie) a Linhartovou Nadací.

2. vydání vyšlo v roce 2019 u příležitosti získání 500 Himálajských patronů Brontosaurů v Himálajích.

Slovo dalajlámy

„Měl jsem velmi rád vašeho prezidenta Václava Havla a cítím jako svou povinnost usilovat o přežití jeho odkazu. Jsem rád, že i po jeho smrti si k sobě naše národy najdou cestu díky vzájemné spolupráci.“

*14. dalajláma
červenec 2012, Leh, Malý Tibet*

Předmluva

Nadace T-SOFT ETERNITY byla založena v roce 2010 společností T-SOFT a.s. Za dobu své existence realizovala nadace celou řadu projektů, k nimž v neposlední řadě patří knihy. Knihy pro děti do nemocnic, knihy pro pacienty, knihu o handicapovaném sportovci.

Proč jsme se rozhodli jako nadace se vůbec pustit do něčeho takového, jako je kniha o Malém Tibetu, kniha o vesnici Mulbek a jejích obyvatelích?

11. prosince 2012 oslovil ředitel organizace Brontosauři v Himálajích, pan Jiří Sázel, naši nadaci. Nabízel možnost spolupráce ve formě finanční pomoci při výstavbě nové moderní školy ve vesničce Mulbek.

Já jsem tehdy panu Sázelovi s politováním musel říci, že naše finanční prostředky jsou již na nejbližší rok alokovány, ale napadlo mne, zda by nemohlo být pro tibetské děti přínosné mít například české pohádky, přeložené do angličtiny. Pohádky pro děti jsou totiž jednou odnoží projektů, kterým se naše nadace věnuje.

Několikrát jsme se s Jirkou Sázelem potkali a nakonec vznikla myšlenka na projekt zachycení původní tibetské kultury formou příběhů či pohádek, a tuto knihu poskytnout Mulbeku v anglické verzi a českým čtenářům ve verzi české. Začala vznikat myšlenka na Příběhy Malého Tibetu.

Ve shromažďování příběhů a jejich zpracování se několik měsíců angažovali manželé Aneta a Luboš Pavlovi.

Chtěli jsme, aby i ilustrace byly autentické, stejně tak jako samotné příběhy. Ilustracemi knížku tedy ozdobil pan Tsering Samfel, který je zároveň vedoucím stavby nových budov školy.

Příběhy Malého Tibetu

Rád bych poděkoval všem, kteří se na tvorbě knížky podíleli: místním obyvatelům Mulbeku, manželům Pavlovým, Jiřímu Sázelovi – řediteli organizace Brontosauři v Himálajích, Janu Majerovi – řediteli Linhartovy Nadace, ilustrátorovi Tseringu Samfelovi a v neposlední řadě pracovníkům nakladatelství Maxdorf, které ve spolupráci s námi knihu vydává.

Věřím, že kniha zachycující duši a čas Malého Tibetu obohatí pohled českých čtenářů na kulturu, která zvolna ustupuje globalizované civilizaci.

Michal Vaněček

Předseda správní rady nadace T-SOFT ETERNITY

Úvod

Když odjedeš a proměníš svůj život v jednu velkou cestu plnou nejistoty, rosteš. Jsi postaven před nové výzvy, poznáš nové perspektivy, nejednou sám sebe překvapíš. Učíš se a měníš svůj náhled na svět. *Vytržen z pohodlí domova, ze zajetých kolejí všednodennosti, vnímáš věci jinak.*

Tato knížka vás vezme na dalekou cestu do Malého Tibetu. Tam v Himálajích leží pro nás středoevropany docela jiný svět. Ale možná někdy máme až idealistické představy o tom, jak tam žijí mniši i obyčejní lidé. A život se rychle mění. Tam, kde ještě nedávno nebyla ani prašná cesta, už dnes po nové silnici proudí desítky aut. Vedle domů z hlíny vyrůstají betonové stavby.

Příběhy v této knize vypráví o minulosti Malého Tibetu, jiné popisují současné osudy lidí, s kterými jsem měl možnost hovořit, a nakonec se zde objevují i přání a vize do budoucna. Jaký bude Malý Tibet, jaký by ho chtěli jeho obyvatelé mít, čeho se obávají? Vše společně tvoří jakousi koláž, která by mohla vyjevit v nových souvislostech skutečný současný život lidí v oblasti Ladaku, někdy též nazývaný Malý Tibet, a tradici, z které čerpá.

Je jasné, že v dnešní době se všechny kultury vzájemně prolínají. Z naší planety se stal jeden veliký společný organismus, který je živý a vyvíjí se. Snažit se zachytit čistou tradiční kulturu jedné společnosti, jedné oblasti, byť po léta velmi izolované, je velmi nesnadný úkol. Jak oddělit tu původní kulturu od vlivu sousedních zemí, Číny, Indie? A proč vlastně?

Když jsem se setkával s lidmi z Ladaku a zaposlouchal se do příběhů, které si pamatovali, přišlo mi najednou nedůležité rozlišovat, odkud přesně příběhy pocházejí. Proto jsou tu všechny. Vzájemně se doplňují, vzájemně se ovlivňují. S krátkým úvodem, který vám pomáhá zorientovat se v tom, kdy který z nich vznikl a kde se odehrává.

Chtěli jsme, aby to byla kniha pestrá. A tak v tomto špalíčku najdete jak pohádkové a lidové, tak náboženské, tedy buddhistické příběhy, protože buddhismus velmi ovlivňuje každodenní život obyvatel. Pak jsou tu skutečné osudy lidí, které jsme potkali a kteří měli co vyprávět. U nich se minulost, přítomnost a budoucnost spojují v jeden celek. Nakonec tu najdete i příběhy zcela nové, které vznikly z kreativní práce dětí ve škole Spring Dales Public School, kde jsem po celou dobu svého pobytu v Malém Tibetu, konkrétně v údolí Šergol, vedl dílnu tvůrčího psaní a vyprávění.

Pro ilustrování knihy se nám podařilo získat Tseringa Samfela, který mi také celou dobu pobytu v Mulbeku sloužil jako skvělý průvodce. Viděl jsem jeho obrázky na zdech školy a líbily se mi. Jeho ilustrace jsou určitě zajímavé jak pro českého čtenáře, tak pro samotné ladačany, neboť i oni se dočkají své anglické verze knihy. Všechny události jsem převyprávěl podle svého. Věřím, že jsem s lidmi a jejich příběhy pobyl dostatečně dlouhou dobu v himálajských horách, aby do mě vstoupila jejich esence. Tu jsem pak volně rozprostřel na stránky papíru. A byl jsem často překvapován, jak často se příběh psal sám, jednoduše a jasně, a odhaloval mi nové souvislosti a detaily. Jsem velmi vděčný za takovou práci a děkuji Malému Tibetu a jeho kultuře, že mě mnohému naučily.

Luboš Pavel

Poznámka: cizí slova, která jsou uvedena ve slovníčku na konci knihy, jsou v textu vyznačena kurzívou. Známá jména míst a měst, jako je Džammu či Kašmír, uvádíme v ustálené počestlé podobě. Způsob přepisu ostatních indických a tibetských jmen a názvů jsme ponechali s co nejmenší úpravou jména, ale tak, aby se text českému čtenáři dobře četl, např. Mulbekh je psán Mulbek. Hlavní město Leh je oproti tomu psáno s há na konci, protože při skloňování se lépe vyslovuje v Lehu než v Léu. Často uváděnou vesnici Wakha nepřepisujeme Vaka, jak by to asi bylo správně, protože pak by jméno už vůbec nepřipomínalo původní název vesnice. Oproti tomu Phokar Phoo přepisujeme jako Fokar Fó, jméno Norboo přepisujeme Norbu, jídlo tsampa, jak by ho napsal ladačan, přepisujeme jako campa, protože se v české literatuře objevuje tato podoba.

Hledá se král Tibetu

Jedna stará žena z Wakhy, městečka, které leží v údolí Šergoly, vyprávěla, že za dávných časů žil v jejich údolí muž, kterému se říkalo Lonpo Rikpačan. V tibetštině lonpo označuje ministra a rikpačan znamená moudrý či inteligentní. Takže dohromady to je moudrý ministr, to je jasné. Jeho pravé jméno je neznámé, takto o něm mluvili později, když se ukázalo, jak je bystrý a předvídavý. Tomuto muži vděčíme za jména vesnic, jako je Mulbek, Pačikar, Wakha, Bodh Kharbo, Namikila a Fotola.

Jak se to tedy stalo, že vymýšlel jména? Kdysi v Tibetu nastalo zlé období. Lidem se vedlo zle, úroda byla špatná, země čelila mnoha problémům. Tibetský ministr se pokoušel přijít na to, proč je království tak chudé a proč se najednou objevilo tolik nečekaných komplikací. S ostatními ministry svolal všechny moudré muže v zemi a několik ctihodných lámů. Ti dali hlavy dohromady a za několik dní přednesli ministrům své mínění.

„Pokud má naše země nastoupit novou cestu a překlenout se přes současné problémy, je potřeba najít nového krále. Tento muž musí být moudrý a spravedlivý.“ To řekli a vzdělili se.

Protože království žádného krále zrovna nemělo, zdálo se, že je to dobrý nápad. Problém byl jediný. Kde hledat takového muže, který by byl schopen najít řešení mnoha těžkých úkolů, které ho čekají? Ministři tedy běželi za odcházející skupinou moudrých mužů a udýchaně se jich ptali, kde vlastně najdou takového moudrého a spravedlivého krále.

Jeden *rinpoče* se zadíval na obzor a pak pravil: „Vidím místo, které připomíná trojúhelník. Leží mezi dvěma řekami. Na tom místě slunce vychází

dříve. V tomto krásném údolí žije mladík, který je hoden toho, aby se stal budoucím králem Tibetu a pomohl nám v těžké situaci.“

„Dobře, ctihodný lámo, a kterým směrem leží to místo?“

Rinpoče jim ukázal severozápadní hvězdu. „Tohoto znamení nechť se drží vaši vyslanci.“

Ministři okamžitě začali jednat. Zorganizovali výpravu, která měla podle instrukcí ctihodného lámy najít mladíka v trojúhelníkovém údolí a přivést ho, dobrovolně nebo násilím, do Tibetu. V té době se cestovalo buďto pěšky, nebo na koních. Od toho se také počítala vzdálenost. Jedno para byla vzdálenost celodenního putování pěšky. Člověk ušel jedno para a byl konec dne, nebo ujel jedno para na koni a dal si přestávku.

Skupina mužů cestovala na koních několik měsíců. Urazili mnoho *para*, než se jim podařilo jednoho dne dorazit do údolí Šergoly. Krátce po poledni přijeli na místo, které jim připomnělo lámovu předpověď. Utábořili se tedy na břehu řeky. Na poli, kousek od nich, právě nějaký mladík oral se svým *dzo*. Vypadal velmi chudě a prostě. Někteří muži v náladě ho začali popichovat a se smíchem se ho ptali, kolikrát se otočí se svým *dzo*, než zorá celé pole.

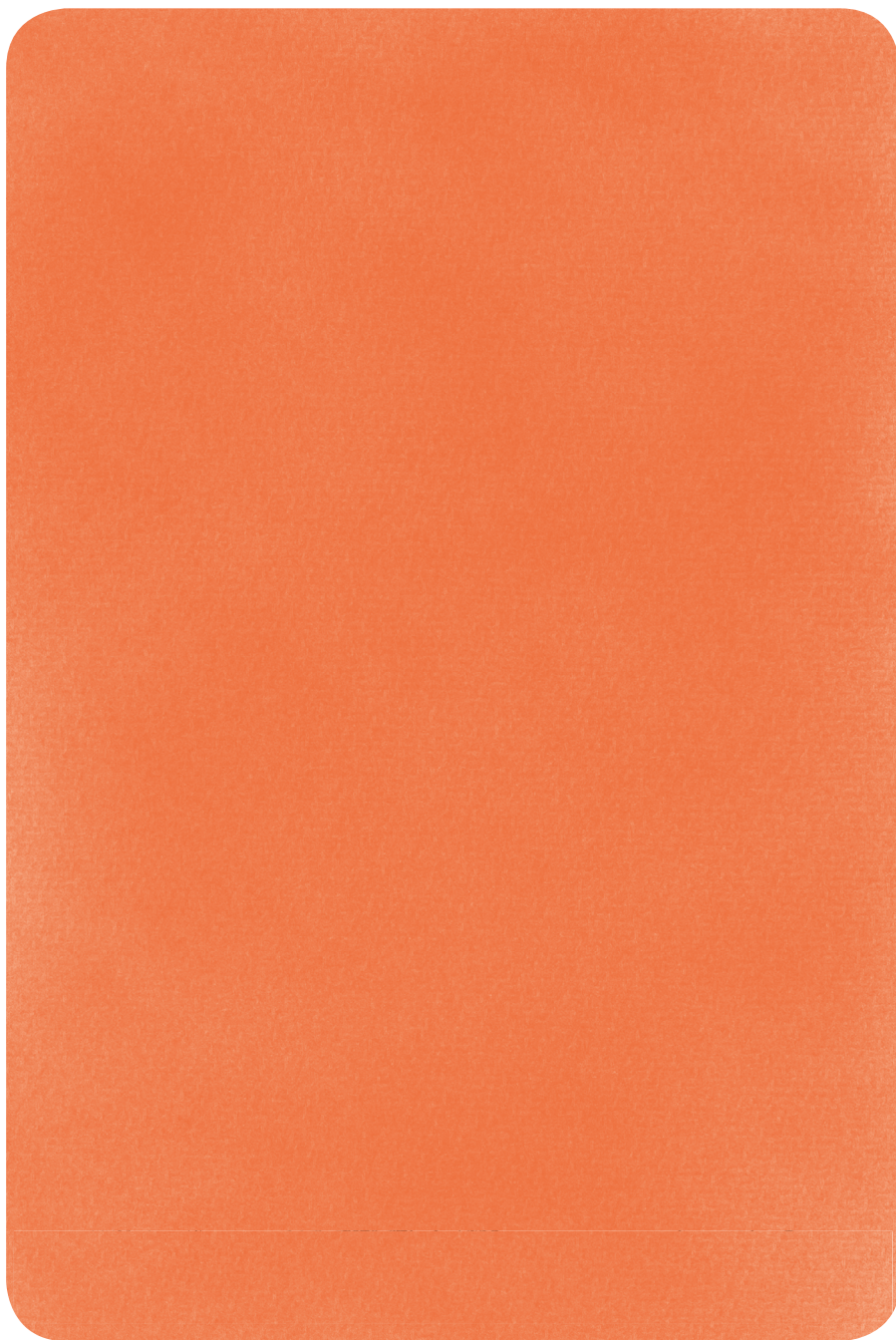
Ten mladík, jak nás napadne, nebyl nikdo jiný než Lonpo Rikpačan. Pohlédl na ně a pak odpověděl: „Pánové, udělám tolik otoček, kolik para jste vy urazili, abyste došli až sem.“

Zářivé oči a jeho sebevědomí naznačovaly, že v tomto chlapci možná dřímá nějaká moudrost. Takže se vyslanci přestali smát a pak, aby ho ještě více vyzkoušeli, položili mu několik dalších otázek.

„Mladíku, kde jsou tvoji rodiče?“

Řekl jim: „Moje matka, pánové, šla pro jiskru zřítelnice a můj otec zvesela klábosí.“

To byla odpověď, jakou by nevymyslel ani tibetský ministr! Ten chlapec mluvil v symbolech a jeho mluva zněla jak od rinpočeho. I pro vyslance nebylo jednoduché se dovtípit, že jiskra zřítelnice znamená oheň nebo světlo a výraz zvesela klábosit popisuje člověka, který právě holduje alkoholu. Když se ho zeptali na několik dalších věcí, vždy odpověděl nepřímou a v podobnostvích. Vyslanci mezi sebou vzrušeně diskutovali, a pak mu položili další otázku. Chtěli více poznat jeho způsob vyjadřování.

„Jak vypadá váš dům?“

Mladík odvětil: „Náš dům jistě stojí na tom správném místě. V místnostech je ráno vždy světlo. Tisíce slunečních paprsků vchází do našich pokojů a lehce vychází znovu ven. Máme také stodolu se sloupem uprostřed a ten sloup má svého správce.“

Mínil tím, že dům je plný dřev, kterými může procházet slunce, a ve stodole mají jen sloup a u něho přivázanou kozu, která je jejich jediným majetkem. Tak popsal chudobu své rodiny. Vyslanci byli skutečně ohromeni jeho odpověďmi a již neměli žádných pochyb o tom, kdo bude jejich budoucím králem.

Tvářili se, že si chtějí ověřit všechno, co říkal, tak je na jejich žádost vzal k sobě domů a seznámil je se svými rodiči. Pak vyslanci odjeli, překročili řeku a po nějaké době se vrátili a předstírali, že se jim tam někde v kaňonu ztratil muž, co se vydal na lov. Dali rodičům nějaké peníze a požádali je, aby mu vyslali na pomoc svého chlapce. Když se mladík vzdálil do kaňonu, poslali oklikou několik mužů, kteří ho přepadli, svázali a posadili na koně. Poté se celá výprava vydala zpět do Tibetu.

Když projížděli vesnicemi, ptali se chlapce na jejich jména a on si vždy název vymyslel. Vesnici pod skalami, které stříbrně zářily, když na ně dopadalo odpolední slunce, pojmenoval rMuldok. Malé r na začátku slova je pouze přízvuk, něco jako háček nad našim písmenkem, takže rmul znamená stříbrný a dok je barva. Časem se název změnil na Mulbek. Pojmenoval i další vesnice, jako je Pačekar, dnes Pačikar, nebo Wakha. Wakha znamená náhon. Úzké rovné místo, které vypadá jako kanál, kterým teče voda na mlýn. Pak dal jméno Fotale — slovo fotala je složené z foto-mísa a la-kopec. Hory tu vypadají jako mísa položená dnem vzhůru. A ještě víme, že pojmenoval Namiku. Nam znamená obloha, ka je polštář. Hory vysoké tak, že jejich zasněžené vrcholky jsou polštářem pro nebe.

Zda-li se z kluka ze Šergoly opravdu stal král, který Tibetu navrátil štěstí a prosperitu, nevíme jistě. Nicméně, jelikož ho pojmenovali Lonpo Rikpačan — moudrý ministr, je pravděpodobné, že se v Tibetu stal alespoň ministrem.

Únos ostatním pánům ministrům ale ještě dlouho nemohl zapomenout. A tak si z nich prvních několik let pěkně utahoval. Když se ho ku-

příkladu zeptali jak překonat období sucha, sedl si na židli, ukazovákem si podepřel bradu a zamyšleně pronesl. „V naší vesnici jsme před sadbou semena namočili na noc do vody. Pak jsme je teprve zasadili na poli. Úroda vždy byla velká.“

Udělalí, jak řekl, a opravdu, úroda vzešla skvěle až na malý detail. Plodiny byly bez semen. Ministři měli před sebou stejný problém, jak zajistit dostatečnou úrodu pro další rok, a museli jít znovu s radou za Rikpačanem. Tentokrát jim radil, že mají semena nejprve trochu opražit, než je zasejí. Opražením se stanou více trvanlivá. Opět udělali, co řekl, a znovu vzešla úroda. Znovu bez semen. Třetí rok jim Rikpačan konečně poradil správně a vyvedl zemi z chudoby a ze všech problémů.

Kouzelný amulet

Ladak, též nazývaný Malý Tibet, skutečně byl propojen s Tibetem, který zabrala čínská invaze. Oblast Ladaku je tvořena okresy Kargil a Leh a jejím správním střediskem je Leh. V Ladaku žije mnoho buddhistů a ti si s oblibou vypráví historky o Tibetu, jako kdyby to byla jejich dávná rodná země. Těžko říci, nakolik jsou historky pravdivé, vypravěči si většinou ani nepamatují, jestli se odehrály před jedním nebo třemi sty lety, podrobnosti se jim vytrácejí.

Takže, kdysi dávno v Tibetu, nebo možná o něco později, když byla země rozdělena na dvě části, v té jedné kraloval král a ten měl svého generála. Tento muž měl talisman nebo amulet, který ho chránil před jakýmkoli poraněním v boji. Všechny střely se mu vyhýbaly, všechny zbraně se o něj lámaly a ohýbaly. Nikdo nevěděl, proč tomu tak je. Tajemství amuletu si generál nechával jen pro sebe. Věděla o něm pouze jeho manželka.

Amuletova ochrana byla tak silná a zázračná, že to po nějakém čase a mnoha bojích začalo být nepřítelům nápadné, a tak se zaměřili generála. Vyčlenili několik nejlepších střelců, aby ho zasáhli. Poručili nejlepším jezdcům, aby ho dostihli a usmrtili šavlí. Žádný vojenský manévr ale nebyl úspěšný. Takže nepřátelé začali dumat: „Jaká je toho příčina? Je to neuvěřitelné! Z každé šarvátky vyvázl živý, a dokonce i bez zranění. Všechny šípy ho minuly, žádná šavle mu neublížila. Musíme se dozvědět, co ho tak ochraňuje.“

„Ten muž má možná nějaké nadpřirozené síly, nebo je to dokonce *bódbisattva*,“ mínil jeden.

„To nevíme,“ odvětil rozvážně velitel, „nezdá se, že by měl nějakou větší sílu nebo moc než ostatní. Pouze se mu vyhýbají všechny střely.“

„Právě jsem dostal nápad,“ řekl někdo, „zeptejme se na to jeho manželky.“

„Ty tvoje nápady,“ odvětili mu posměšně, „myslíš si, že je snad úplně hloupá? Na co se jí chceš zeptat?“

„Třeba kdybychom jí dali dostatek peněz, něco by vyzradila,“ řekl další muž.

„Kdepak, jen by začala být o to podezřívavější.“

„Dobře,“ řekl ten, co měl nápad, „je vidět, že nevíte nic o ženách. Nechte to tedy na mně. Přinesu vám tu informaci.“

Protože to byl jinak dobrý voják a respektovali ho pro jeho chabrost, nakonec souhlasili. Poslali ho za generálovou manželkou a čekali, jak to dopadne.

Muž odcestoval v přestrojení do hlavního města, kde bydlel ministr obrany, zjistil, v kterém domě žije, a pak se ve vhodné chvíli přichomýtl k ženě, která něco dělala na zahrádce u domu. Začal vést sladké řeči a mluvit o všem možném.

„Máte tak skvělého muže,“ řekl po chvíli.

„Ano, to mám. Znáte ho?“

„Jistě, trochu. Víím, že už je mnoho let generálem.“

„Dvacet pět,“ řekla žena pyšně.

„Říkám si, že je tak nezvyklé vidět generála pokaždé bojovat v první linii. Ale váš muž je vždy vpředu a bije se jako lev.“

„To ano, je velmi statečný,“ přizvukovala žena.

„Musíte ho opravdu velmi milovat, že ano?“ řekl muž.

„Jistě, tak jak žena může milovat svého muže.“

„A nemáte někdy o něj strach? Myslím tím... víte... přeci jen, jednoho dne, možná, nebude mít tolik štěstí a bude zraněn nebo nedejbože...“

„Kdepak, o to strach nemám,“ řekla žena vesele.

„Ale jak tomu mám rozumět?“ Muž vypadal tak zmateně a překvapeně, až se žena musela smát.

„To je jednoduché,“ řekla, „můj manžel má velmi mocný ochranný amulet. Ten ho ochrání před jakoukoli střelou.“

„Neuvěřitelné,“ vykřikl muž, „říkáte pravdu? Copak může existovat tak silný amulet? Kdepak ho má schovaný?“

Žena se nechala strhnout mužovou spontánností a tím, jak dával najevo překvapení, že bez přemýšlení odpověděla: „Má ho ukrytý ve své čepici.“

Když vyzvědač konečně uslyšel, co potřeboval, poděkoval ženě za zajímavý rozhovor a odešel. Pak pěkně v klidu vše vyklopil svým přátelům. Usedli k poradě, aby vymysleli, jak se zmocnit ochranného amuletu.

„To je jednoduché,“ plánoval jeden, „zaměříme se odteď na jeho čepici a prostě mu ji sestřelíme.“

Druhý si klepal na čelo: „Jakpak mu ji chceš sestřelit? Vždyť ten amulet je tak silný, že odkloní každou střelu.“

„Příkrademe se v noci do jeho domu a čepici mu ukradneme,“ vymýšlel další.

„To je tak hloupé, že ani nemohu uvěřit tomu, cos vymyslel. Vždyť nás všechny pochyťají. Je to přeci generál.“

„Můžeme poprosit jeho ženu, aby nám s tím pomohla,“ ozval se muž, který byl na výzvěděch.

Chvíli bylo ticho a jen na něj zírali. Kdyby se byl právě nebyl vrátil úspěšně z výzvědné mise, byli by ho poslali do háje, ale takhle? Co tím myslí? Dělá si legraci?

„Rád bych věděl, jak to chceš zařídit,“ začal opatrně jeden, „myslím tím – je to přeci jen jeho manželka.“

„Nemějte obavy. Vidím, že nevíte nic o ženách. Nechte to tedy na mně.“

A proč ne? Jejich důvěru poprvé nezklamal, dostal ji i tentokrát. Odcestoval znovu do sousední části Tibetu, aby si promluvil s manželkou generála.

Přivítala ho jako starého známého. Jak dobře se s tím mužem hovoří! Minule se tolik nasmála.

„Jaké vlastně je žít s generálem?“ zeptal se jí. „Chci říci, každou chvíli někde hájí naši zemi a doma není.“

„Máte pravdu,“ odpověděla mu, „stále je někde na poradách a setkáních, nebo když se válčí, je pryč celé roky.“

„A necítíte se někdy osamělá?“

„Však víte, jaké to je,“ řekla plaše.

„Napadá mne, jestli za to nemůže ten talisman, o kterém jste mi vyprávěla. Kdyby ho váš muž neměl, nebyl by ministrem obrany.“

To ženu poděsilo: „Ale, při všech *dévách*, čím by pak byl?“

„Čímkoli jiným. Ale něčím mnohem bezpečnějším, to zcela určitě.“

„Je natolik váženým a respektovaným mužem jako ministr obrany,“ namítla žena.

„To je všechno, co potřebujete ke štěstí?“ divil se muž.

„Ne, ale...“

„Jsou přeci i jiná ministerská křesla. A váš manžel se osvědčil. Všichni pochopí, že už nechce dělat generála.“

„Já vím, ale co mohu dělat? Když mu řeknu...“

„Nic mu neříkejte. Muži jsou hrdí, mají svoji hlavu. Mám moc to zařídit. Jenom mi přineste jeho čepici. Udělám malé kouzlo a bude to. Přivedu vám manžela zpět domů. Napořád.“

Tato slova byla omamnou písni pro ženu generála. Bez váhání šla do domu a přinesla jeho čepici. Muž si ji vzal, mumlal nějaká slova a různě s ní otáčel. Tak se mu podařilo nepozorovaně vzít ukrytý amulet. Žena s důvěrou pozorovala, co dělá. Myslela si, že je to nějaký láma.

Není však radno slepě důvěřovat cizincům. A generálové by měli být opatrní, jaké tajemství svěřují vlastním manželkám. Jak si můžeme domyslet, generál byl zabit hned v následujícím boji. Jeho nepřátelé hodili magický amulet do řeky, aby ho už nikdy nemohl použít. Nemělo smysl, aby si ho nechal někdo jiný, každý amulet totiž funguje jen pro člověka, pro kterého byl stvořen.